

I. VÝBORNĚ

Společnost je zblblělá, ba přímo tupá. Jsem jejím údem. Znamená to snad, že jsem stejný jako ona? — Na to odmítám přistoupit.

Do výlukového autobusu, který teď jezdí na Kubáň, nastoupila mongoloidní dívka nebo spíš žena — oškli-vá, tmavovlasá, nakrátko ostříhaná a tlustá, skoro bez-pohlavní, jak tihle lidi bývají, v modré teplákové sou-pravě a s batohem na zádech. Dosedla na sedadlo, vzala leták, který na něm ležel — byl to reklamní leták z Lid-lu —, a jak si ho prohlížela, vykřikla:

Jé koblihy! a ukázala na fotku dvou pocukrovaných koblih na papíru před sebou, měla v očích tak čirou a nefalšovanou radost, že poznala věc, že k ní přiřadila správné pojmenování, že obraz věci je barevný a od-povídá věci samé, a to libé, kterou ona zná a často chut-ná —

a pak pokračovala dál:

Jabko! zavolala na celý autobus a zase hledala dál očima po papíře,

Rajče!

Chléb!

Uzeniny!

taková radost byla v tom hlase, ale v poloprázdném autobuse si jí nikdo nevšímal, jen já, Jiří Bizom, čerstvý padesátník, jsem pocítil hlubokou a nezaslouženou vděčnost za všechno a málem jsem se rozplakal.

Den nato jsem na refýži před Národním divadlem vrazil do profesora Urbana. Profesor Urban mě kdysi učil. Jeho hodiny o české společnosti devatenáctého století byly nezapomenutelné. Málem jsme o sebe třískli čely, povídám: „Pardón,“ a pak hned: „Jé, to jste vy, pane profesore, jak se máte?“

A on na to: „Výborně.“

Hleděl jsem na něho, jako by spadl z višně: „Teda pane profesore, nezlobte se na mě, ale tohle mi už strašně dlouho nikdo neřekl. Jak to děláte?“

„Nijak,“ usmál se. „Prostě jsem se rozhodl, že budu všem, co se mě zeptají, jak se mám, odpovídat: Výborně! — A tak to dělám. No a pak jenom čekám, co na to začnou říkat ti druzí. Třeba vy.“

„No jo,“ furt na něho vytřeštěně hledím, „ale to jste mi neměl říkat! Tím jste to celý pokazil!“

„To je vtip té hry,“ pravil. „Někomu to řeknu, a někomu to neřeknu. Jsou dvě kategorie lidí. Jedna — Ááá, už

mi jede tramvaj. Nezlobte se, ale pospíchám. Aspoň si na to můžete přijít sám, hlavu jste měl vždycky dobrou. Ale hlavně: Mějte se výborně!“

A nechal se sežrat červenožlutým tělem tramvaje, aby zmizel za řekou.

Jsou dvě kategorie lidí. Jedna vás přiměje k tomu, že vás něco napadá, a druhá vás přiměje k úpění nad tím, že nikoho nenapadá nic.

Špatně, je to jinak: jsou dvě kategorie lidí. Jedna hraje hry, druhá se na ně jenom dívá.

Ne, zase špatně. Je jenom jedna kategorie lidí, protože všichni hrají hru. Akorát jedni o tom vědí, a druhí ne.

Rozhodl jsem se, že budu hrát profesorovu hru. Protože jsou dvě kategorie lidí: jedna, co na to skočí, a druhá, která stejně jako já, nedůvěřivý želv, vyvalí oči a řekne: Jak? Výborně? Je toto vůbec možné?

— Jiří, nezapomeň: je ještě třetí kategorie lidí: těch, co se mají opravdu výborně, tudíž věří těm druhým — nebo třetím? —, že jsou na tom stejně jako oni.

— Ne, nesouhlasím. Tuhle kategorii lidí neznám. Nejspíš žije někde v mlhovině Andromedy. Nebo na Marsu. Anebo jsou to oligofrenici nebo křesťani. Ne, ti to nejsou, Fulka tvrdí, že křesťani jsou nešťastný, jelikož mají pořád špatný svědomí. Navíc Fulka tvrdí, že lidi prostě neumějí žít.

Hra, i když vypadá, že je jednoduchá, ve skutečnosti jednoduchá není. Samozřejmě jsem si vyrobil, jako každý, během let určitou zásobárnu odpovědí pro případ, že narazím na někoho, kdo se domnívá, že klást otázky typu *How are you* patří k pilířům zdvořilosti a že zdvořilost je zase pilířem společnosti; existuje ostatně názor, podle něhož by bez zdvořilosti lidská společnost skončila v bahně, jelikož zkuste si představit, jak by to vypadalo, kdyby se lidi k sobě naráz začali chovat upřímně nebo by začali dělat jenom to, co opravdu chtějí dělat, a ne to, co musí — představa, kterou raději vždycky opustím, než domyslím, že většina mých dnů se skládá z věcí, které nechci dělat, jako třeba nechci si čistit zuby, nebo třeba nemůžu upřímně říct, že všechny věci související s metabolismem opravdu CHCI dělat, atd. Tahle úvaha prostě nemá žádný konec a není zřejmě ani dobře postavená, už od začátku je v ní ukryta chyba. Zkrátka má skupina zdvořilých odpovědí na otázku JSM neboli JAK SE MÁŠ zahrnuje neutrální „Já ti ani nevím“ nebo „No to víš, moc práce“ stejně jako už na hranici konverzační stupidity se pohybující „Už to bývalo lepší. Ale i horší“ (pozor, hraničí s nepřijatelným „No dyť víš, jak to chodí“ — co chodí? A má to nožičky?) po přímo na cíl mířící atak „No to jsou mi otázky“, až po větu, o které bych rád hrdě řekl, že jsem na ni přišel sám, ale nemůžu, podle pravidel heuristiky musím říct, že to mám z Petronia. Jeden z jeho geniálně pitomě žvastajících propuštěnců se dopustí téhle věty: „Jednou tak, po-

druhé onak, řekl sedlák, když mu pošlo strakatý prase.“ Odpověď je natolik dobrá, že jí nezahrnuju každého, ale věnuji ji jen vybraným jedincům, často ženského pohlaví, na které chci zapůsobit, ovšem ne výhradně.

Přestože jsem se rozhodl, že se mám výborně, alespoň tedy v médiu řeči, moje řeč to pořád nepochopila, a je-li oslovena v tomto smyslu, okamžitě sklouzne do svých obvyklých stereotypů; zvláštní je, že ne do strakatého prasete, páč prase vytahuju vědomě a mé vědomí na rozdíl od mé řeči ví, že se má vytáhnout ne PRASE, ale VÝBORNĚ.

Jiří, ty zautomatizované hovado semleté řečovými mechanismy, začni na tom pracovat.

Musím říct, že po určitém úsilí mám určité výsledky, a ty mohu roztrdit do tří skupin. V první skupině jsou ti, kdo na mé VÝBORNĚ zareagují: Co se stalo? nebo Jak to?, a tuto skupinu je třeba ještě dále rozčlenit na ty, kterým odpovím: Nic nebo Nijak, prostě se mám výborně, a na zbytek, kterému hru vysvětlím.

Další skupina zatím zahrnuje jen úspěšného vědce Cyrila, který mi na mé VÝBORNĚ okamžitě odvětil: Já taky! Následoval slovní veletok: právě dopsal práci o A, dopisuje práci o B, celkem mu v tomto roce vyjde asi pět knih, plody jeho víceleté práce včetně překladů, atp. Odjakživa to byl trotl, už od gymnázia.

Poslední skupina je nesmírně zajímavá a vyznačuje se tím, že takto podivnou odpověď takřikajíc přeje,

jako bych nic neřekl. Jako by prostě tato velmi krátká, ale snad i překvapivá část konverzace neproběhla. Zatváří se — nebo se ani nezatváří, a prostě jenom přejdou dál a začnou úplně odjinud nebo se vrátí k tomu, co bylo řečeno předtím. Vždycky ale následuje chvíle mlčení. Nic se neřekne, pauza, přestávka — a pak, jako bych nic neřekl já. To je vážně zvláštní — nenapadlo by mě, že něco takového může nastat.

Když jsem šel domů z hospody z obligátního srazu s Fulkou, míjel jsem v parčíku u metra dvě ženy — byla už tma, byly to starší dámy a vypadaly, že jdou z koncertu nebo z divadla — ta jedna říkala druhé: „A oni byli jako-by lízátko —“

Víc jsem neslyšel, jen tuhle větu, málem jsem nadskočil a otočil se po nich, jat prudkou zvědavostí, ale víc už jim nebylo rozumět a já nechtěl šmírovat.

A ONI BYLI JAKOBY LÍZÁTKO —

Co to znamená, být s někým JAKOBY LÍZÁTKO?

V noci jsem se převaloval kolem lízátka. Vůbec nebylo kulaté a bílé, s modrým nebo růžovým okrajem a s rádky roztomilým obrázkem uprostřed, ale bylo to staré hnědé komunistické lízátko ve tvaru koruny stromu nebo něčeho na ten způsob, zabalené do hamatného povoskovaného papíru. K tomuhle lízátku jsem se slizal, a ne-